

нозів на зимовий період, кризи на ринку праці та в умовах конкуренції такий бізнес зміг вирішити одразу декілька чутливих питань. По-перше, це питання функціонування за відсутності енергопостачання. По-друге, це питання збереження персоналу завдяки розумінню останніми, що відключення електроенергії не так сильно вплинуть на виробничі спроможності підприємства, де вони працюють, а отже, – й на їх можливість працювати та отримувати дохід. По-третє, забезпечення безперебійного виробничого процесу робить таке підприємство більш привабливим для наявних та потенційних клієнтів або постачальників, що може надавати додаткових конкурентних переваг.

Отже, економічна політика підприємства може бути ефективною як механізм реагування на кризові явища, що допомагає адаптуватися до змінних умов. Цей процес забезпечується шляхом моніторингу та прогнозування найбільш імовірних сценаріїв розвитку кризи, заходів, що нівелюють негативний вплив та розробки порядку дій з ліквідації наслідків такої кризи. Завдяки можливості гнучкого управління пріоритетами економічна політика здатна забезпечити оперативність у прийнятті та реалізації необхідних рішень, що дає змогу підприємствам не лише вижити, але й розвиватися в умовах невизначеності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Саєнко М. Г. Стратегія підприємства: підручник. Тернопіль: «Економічна думка». 2006. 390 с.
2. Стрепетова А. М., Кошевий М. М. Економічна політика підприємства, її поняття та призначення. 2017. URL: http://www.confcontact.com/2017-ekonomika-i-menedzhment/4_strepetova.htm (дата звернення: 21.05.2024).

ДЕМОГРАФІЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД: ВИКЛИКИ, ПРІОРИТЕТИ ТА СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ

Шушпанов Д. Г.

Інститут демографії та проблем якості життя НАН України, Київ (Україна)
e-mail: shdg2011@gmail.com

Воєнна агресія росії проти України значно погіршила демографічну ситуацію в країні, яка й без того була складною через епідеміологічні виклики, пов'язані з пандемією COVID-19, а також через тривалі негативні демографічні тенденції, що формувалися протягом багатьох десятиліть. Війна спричинила значні людські втрати, масову міграцію, зокрема за кордон, зниження народжуваності та погіршення стану здоров'я населення. Додатковий тиск на державу спричиняє поглиблення старіння населення, необхідність відновлення системи охорони здоров'я, руйнування інфраструктури та погіршення умов життя, що ще більше ускладнює відновлення демографічного потенціалу країни. До того ж економічна нестабіль-

ність і психологічні наслідки війни впливають на рішення громадян щодо народжуваності, що ще більше поглиблює демографічну кризу.

Отже, демографічна політика має бути основою державної стратегії як зараз, так і в повоєнний період, адже її ключовими завданнями є досягнення демографічної резильєнтності, відновлення людського потенціалу та забезпечення соціальної стабільності. Після війни численні виклики, з якими Україна стикається вже зараз і які впливають на динаміку та структуру населення, формуватимуть нові реалії розвитку країни (рис. 1).

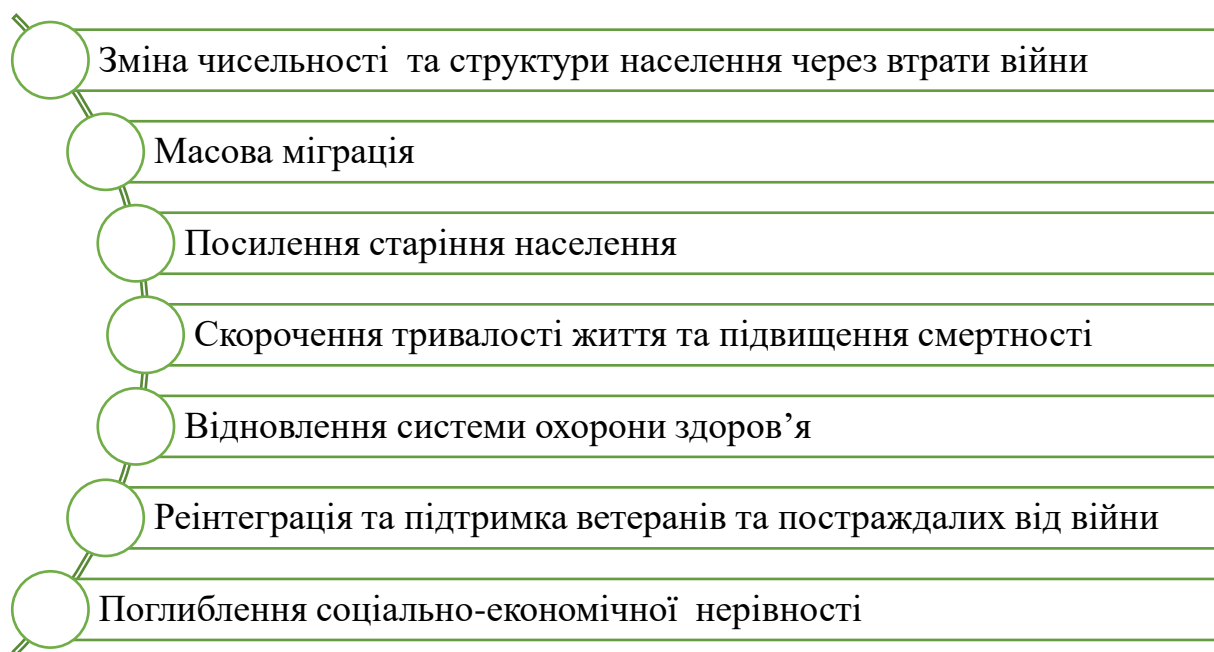


Рисунок 1. Виклики повоєнної демографічної політики

Війна призвела до значного скорочення чисельності населення через масову міграцію, загибель людей, поранення та зниження рівня народжуваності. Це впливає на демографічний баланс і створює потребу в адаптації політики до нових реалій. За даними ООН, понад 6,2 млн українців виїхали за кордон у пошуках безпеки та кращих умов життя (станом на 18.09.2024) [1]. За інформацією Міністерства соціальної політики України, ще понад 4,6 млн осіб є внутрішньо переміщеними особами [2]. Це спричинило зменшення робочої сили та демографічні дисбаланси в певних регіонах, а питання повернення мігрантів та їхньої реінтеграції стає важливим викликом.

Через низький рівень народжуваності (приблизно 0,9 дитини на одну жінку) та еміграцію працездатного населення частка осіб похилого віку у структурі населення зростає (28,9 % становлять люди у віці 60 років і більше). Це призводить до підвищеного навантаження на систему охорони здоров'я, соціальні програми та пенсійне забезпечення, що потребує впровадження комплексних заходів.

Війна та соціально-економічні наслідки спричинили зростання смертності як внаслідок прямих бойових дій, так і через погіршення умов життя, обмежений до-

ступ до медичних послуг, стрес та інші чинники, що скорочують тривалість життя (приблизно 57 років у чоловіків і 71 рік у жінок).

Повоєнна реформа охорони здоров'я має бути спрямована на покращення доступу до медичних послуг та створення умов для збереження і покращення здоров'я населення. Важливим викликом є розбудова інфраструктури та кадрового потенціалу охорони здоров'я, які були пошкоджені чи зруйновані під час війни.

Війна посилює соціально-економічну нерівність, що впливає на доступ до медичних, освітніх та соціальних послуг. Це створює додаткові труднощі для розробки демографічної політики, яка повинна враховувати потреби різних соціальних груп.

Забезпечення соціальних і медичних послуг для ветеранів, поранених та переміщених осіб стає критично важливим завданням. Це потребує спеціалізованих програм підтримки та адаптації.

Ці виклики вимагають перегляду та оновлення демографічної політики, що має стати інструментом для формування стійкого майбутнього. Ефективне вирішення цих питань є важливим складником у відновленні соціально-економічної інфраструктури, забезпеченні демографічної резильєнтності та сприянні довготривалому розвитку країни.

Наразі діє проект Стратегії демографічного розвитку України на період до 2040 року [2], розроблений широким колом фахівців, зокрема фахівцями Міністерства соціальної політики України Інституту демографії та проблем якості життя НАН України. Метою стратегії є «забезпечення довгострокового відтворення населення України, зокрема і в несприятливих умовах (війни, епідемії, бідність, економічні кризи, екологічні та техногенні катастрофи), здатності людей адаптуватись до змін із збереженням та/або поліпшенням ключових соціально-демографічних характеристик» [2]. Важливим є те, що разом із основними стратегічними цілями, які спрямовані на покращення власне демографічних процесів (створення умов для підвищення народжуваності, підтримка сім'ї; зниження рівня передчасної смертності; забезпечення міграційного приросту населення) передбачено розвиток можливостей для якісного життя в Україні – основи для подолання негативних демографічних тенденцій, а також напрями адаптації соціуму до демографічного старіння та формування умов для активного довголіття.

Звичайно, передумовами для підвищення рівня народжуваності, зниження рівня смертності та повернення населення з-за кордону є створення комплексних умов, що забезпечують стабільність і перспективи для громадян. Насамперед це гарантії безпеки, які є ключовим фактором для відновлення довіри до життя в Україні. Важливим також є забезпечення доступу до житла, яке має бути доступним як для внутрішньо переміщених осіб, так і для тих, хто повертається з-за кордону.

Не менш важливою є наявність добре оплачуваних робочих місць, що стимулюватимуть економічну активність і сприятимуть підвищенню якості життя. Відбудова інфраструктури, зокрема медичних, освітніх та соціальних послуг, є вирішальним чинником для повернення населення і підтримки тривалого економічного та соціального відновлення.

Також важливу роль відіграють розвиток системи охорони здоров'я, забезпечення доступу до якісної медичної допомоги, а також впровадження програм соціальної підтримки для сімей з дітьми. Комплексний підхід до вирішення цих завдань стане ключовим для покращення демографічних показників у повоєнній Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Ukraine Refugee Situation. *UN*. 2024. URL: <http://surl.li/fgldzd>
2. Кількість зареєстрованих, облікованих ВПО. *Інформаційно-обчислювальний центр Мінсоцполітики*. 2024. URL: <https://www.ioc.gov.ua/analytics>
3. Стратегія демографічного розвитку України на період до 2040 року. *Міністерство соціальної політики України*. 2024. URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/870>

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПОНЕНТІВ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Юрчишена Л. В.

*Донецький національний університет імені Василя Стуса,
Вінниця (Україна)*

e-mail: l.yurchishena@donnu.edu.ua

Економіка України потребує системної трансформації, що викликано її руйнацією в період COVID-19, воєнної агресії та повномасштабного вторгнення. Відповідно до Плану відновлення України [1], рушіями відновлення є трансформація пріоритетних секторів, міцний людський капітал та ефективна інфраструктура. Враховуючи виклики, євроінтеграційні та глобальні процеси, що інтегруються в економіку України, вважаємо, що наразі формується трансформаційна модель економічного розвитку України. Ця модель включає чотири ключові компоненти: людський капітал, інновації та дослідження, цифровізація, Green Deal, синергія яких спрямована на реалізацію Стратегії сталого розвитку України до 2030 року [2].

Враховуючи результати попередніх досліджень, що ґрунтуються на оцінці тенденцій та значенні показників, які характеризують компоненти людського капіталу, досліджень і розробок, інновацій трансформаційної моделі економічного розвитку України, виявлено ключові проблеми реалізації, їх причини та наслідки (рис. 1).